

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดและสำคัญที่สุดของสังคม เพราะเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคม สังคมจะดีและมีระเบียบวินัยหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับสมาชิกที่มาจากครอบครัวนั่นเอง ครอบครัวเป็นระบบซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่ต้องพึ่งพาอาศัยต่อกัน สมาชิกแต่ละคนมีบทบาทของตนเองตามที่ได้รับมอบหมายและโดยสัญชาตญาณ เช่น มีบทบาทเป็นผู้นำครอบครัว เป็นบิดา เป็นบุตร เป็นต้น แต่ละครอบครัวจะมีวิถีการดำรงชีวิตและค่านิยมที่แตกต่างกัน และต่างก็มีลักษณะที่สำคัญของครอบครัว คืออารมณ์ของสมาชิก แต่ละคนในครอบครัวจึงขึ้นอยู่กับบุคคลอื่น ๆ ด้วย ในระบบครอบครัวนี้ บุคคลจะได้เรียนรู้ความรักที่มอบตนเองและต่อผู้อื่น ภูมิกาลของตนเอง ตลอดจนรู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น แต่เนื่องจากแต่ละบุคคลในครอบครัวมีบทบาทแตกต่างกันดังกล่าวนั้นแล้ว ดังนั้นเมื่อบทบาทของสมาชิกคนใดคนหนึ่งแปรเปลี่ยนไป จะมีผลกระทบต่อบทบาทของสมาชิกคนอื่นด้วย และการเปลี่ยนแปลงบทบาทนี้อาจเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเครียดได้ และมีอิทธิพลต่อหน้าที่ของอวัยวะภายในร่างกายดังที่ แฮนส์ เซลเย่ (Hans Selye) ได้ให้ความหมายของความเครียดว่า ความเครียดเป็นกลุ่มอาการอย่างหนึ่งที่ร่างกายมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งที่มาคุกคาม เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในร่างกายทั้งด้านโครงสร้างและด้านการทำงานของอวัยวะที่เกี่ยวข้อง เพื่อต่อต้านการคุกคามนั้น ฉะนั้นการกระตุ้นใดๆ ก็ตามที่ทำให้เกิดการปรับตัวและแสดงพฤติกรรมออกมา จึงเรียกว่าความเครียดทั้งสิ้น¹

¹ Hans Selye, The Stress of Life (New York : McGraw-Hill Book Co., 1956), p. 54.

ความเจ็บป่วยเป็นเหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้เกิดความเครียดขึ้นกับตนเองและครอบครัวและระดับความเครียดจะสูงขึ้นหากการเจ็บป่วยรุนแรงขึ้นหรือต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล เพราะเชื่อว่าป่วยหนัก จึงต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล บุคคลที่มีความเครียดมาก ๆ และไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์หรือแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้นได้ในชั่วระยะเวลาอันสมควรจะเข้าสู่ภาวะวิกฤติ (crisis) เมื่อญาติหรือผู้ป่วยอยู่ในภาวะวิกฤติจะทำให้บุคลากรพยาบาลที่เกี่ยวข้องเกิดความวิตกกังวลไปด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมเพิ่มภาวะวิกฤติในผู้ป่วยและญาติมากขึ้นอีก

พยาบาลเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดผู้ป่วยและครอบครัวมากกว่าบุคลากรทางการแพทย์คนอื่น ๆ ฉะนั้นพยาบาลต้องเข้าใจว่าเพราะเหตุใดการเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลจึงทำให้ผู้ป่วยและญาติมีความเครียดเกิดขึ้นได้ เพื่อจะช่วยให้บุคคลเหล่านี้สามารถเผชิญกับความเครียดได้ ฟลอเรนซ์ วิลเลียมส์ (Florence Williams) ได้เสนอแนะวิธีการที่จะช่วยให้ผู้ป่วยและญาติปรับตัวต่อสภาวะความเครียดพอสรุปได้ว่า ความสามารถในการปรับตัวของผู้ป่วยและญาติขึ้นอยู่กับความสามารถในการยึดหยุ่นบทบาทของสมาชิกในครอบครัวที่จะเปลี่ยนแปลงลงกันได้ สมาชิกทุกคนต้องพูดคุยกันอย่างเปิดเผย เพื่อให้แต่ละคนทราบว่าต้องการอะไร และมีความคิดอย่างไร¹

พยาบาลทุกคนตระหนักดีถึงหน้าที่ความรับผิดชอบที่สำคัญประการแรกของตน ซึ่งได้แก่การช่วยเหลือผู้ป่วยเป็นรายบุคคลอย่างดีที่สุด ในบางครั้งจึงให้ความสนใจและช่วยเหลือญาติน้อยไป พยาบาลบางคนในบางครั้งก็ปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือแก่ญาติทั้ง ๆ ที่ในขณะนั้นญาติต้องการความช่วยเหลือและต้องการการดูแลมากกว่าผู้ป่วยด้วย ทั้งนี้เพราะทุกครอบครัวจะมีความเครียด ความกลัว และความวิตกกังวล

¹ Florence Williams, "The Crisis of Hospitalization," The Nursing Clinics of North America 9 (March 1974) : 37.

อย่างมากเมื่อสมาชิกคนหนึ่งคนใดเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ซึ่งความกลัวที่สำคัญยิ่งของครอบครัวผู้ป่วยคือกลัวในสิ่งที่ไม่ทราบว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น

ฟรานซิส สตอเลีย¹ (Francis Storlie) ได้จำแนกประเภทต่าง ๆ ของปัญหาที่เกิดขึ้นกับครอบครัวซึ่งเป็นผลตามมา เนื่องจากสมาชิกคนหนึ่งคนใดต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลว่ามีอยู่ 5 ประการคือ

1. ปัญหาสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในครอบครัว เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ป่วยและญาติ อาจเกิดเนื่องจาก การติดต่อสื่อสารลงขาดหายไป หรือญาติไม่ได้รับข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับผู้ป่วยทั้งหมด จากแพทย์หรือพยาบาล ทำให้ญาติประเมินสภาพของผู้ป่วยผิดไป จึงไม่เข้าใจความรู้สึกหรือความต้องการของผู้ป่วย
2. ปัญหาความรู้สึกผิด เกิดขึ้นทั้งแก่ตัวผู้ป่วยเองและแก่ญาติ ตัวผู้ป่วยรู้สึกว่าตนเองเป็นคนเหตุของความยุ่งยากในครอบครัว ในขณะที่เกี่ยวกับการเจ็บป่วยบางครั้ง ญาติคนหนึ่งคนใดอาจรู้สึกผิด คิดว่าตนเอง เป็นผู้ทำให้เกิดความเจ็บป่วยขึ้น เช่น บิดาให้บุตรไปซื้อของ บุตรถูกรถชน อากักราศาหัตถ์ บิดาจะมีความรู้สึกผิด กังวลใจ และเสียใจอย่างมาก
3. ปัญหาการว่างงาน ความเจ็บป่วยบางอย่าง แม้รักษาหายแล้ว ก็ไม่สามารถกลับไปประกอบอาชีพเดิมได้ เช่น นักบินที่ป่วยด้วยโรคหัวใจ หรือโรคความดันโลหิตสูง เป็นต้น ทำให้ต้องเปลี่ยนอาชีพ หรือกลายเป็นคนว่างงาน ปัญหานี้ก่อให้เกิดความเครียดแก่ผู้ป่วยและญาติอย่างมาก

¹ Francis Storlie, "The Family : Thirteen Years of Observation," Supervisor Nurse 9 (February 1976) : 10 -14.

4. ปัญหาการขาดดินที่อยู่อาศัย หรือเปลี่ยนที่อยู่อาศัยชั่วคราว ปัญหา
มักเกิดแก่ผู้ป่วยที่เจ็บป่วยด้วยการแพ้สารบางอย่างที่มีในท้องถิ่นนั้น เช่น ป่วยด้วยโรค
หอบหืด การขาดดินที่อยู่ของผู้ป่วย จะกระทบกระเทือนต่ออาชีพและการศึกษาเล่า -
เรียนของสมาชิกคนอื่น ๆ ด้วย ถ้าหากต้องย้ายทั้งครอบครัว

5. ปัญหาความสังคม เป็นปัญหาที่กระทบกระเทือนต่อจิตใจอย่างมาก
เช่น ป่วยด้วยโรคติดต่อ ทำให้เพื่อนบ้านรังเกียจ ทำให้ญาติได้สมาคมกับเพื่อนบ้าน
น้อยลง หรือการสมาคมขาดหายไป ผู้ป่วยบางรายทนเสียงรบกวนจากบ้านข้างเคียง
ไม่ไหว ทำให้สัมพันธ์ภาพกับเพื่อนบ้านเสียไป

ขณะที่ให้การพยาบาลผู้ป่วยทุกราย พยาบาลต้องตระหนักไว้เสมอว่า
จำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือญาติผู้ป่วยพร้อม ๆ กันไปด้วย โดยเปิดโอกาสให้ญาติ
มีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วย ร่วมวางแผนการรักษากับแพทย์ ให้ทราบกฎระเบียบของ
โรงพยาบาล สิ่งเหล่านี้จะลดความวิตกกังวล ความไม่คุ้นเคยต่อสภาพแวดล้อมภายใน
โรงพยาบาลลงไปได้

การเจ็บป่วยและการรับการรักษาในโรงพยาบาล เป็นเหตุการณ์
หนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดความเครียดแก่ญาติผู้ใกล้ชิดแล้ว ถ้าผู้ป่วยมีอาการหนัก ความเครียด
ของญาติจะเพิ่มขึ้นอย่างมาก ญาติจะคิดถึงความตายและการสูญเสีย ดังที่มาเขียน
มิชเชลล์ (Marion Mitchell) ได้ศึกษาญาติของผู้ป่วยที่มีอาการหนักพบว่า
"การจะให้ผู้ป่วยยอมรับความตายของตน ง่ายกว่าที่จะให้ญาติยอมรับ"¹

พยาบาลทุกคนได้รับการเตรียมเพื่อการช่วยเหลือดูแลผู้ป่วยมาแล้ว
เป็นอย่างดี มีตำรามากมายที่ได้เขียนถึงวิธีการพยาบาลผู้ป่วยที่มีอาการหนัก ทั้งการ

1

Marion Mitchell, "Rx for Your Patient's Family,"
Supervisor Nurse 9 (February 1976) : 43.

พยายามลี้ภัย หนี ไป และการพยายามเฉพาะโรค แต่การดูแลช่วยเหลือญาติผู้ป่วยที่มี
อาการหนัก มีวารสารทางการแพทย์เขียนไว้ไม่มากนัก ซึ่งการดูแลช่วยเหลือ
ครอบครัวของผู้ป่วยที่มีอาการหนักหรือใกล้ตาย เป็นงานที่ท้าทายความสามารถของ
พยาบาลเป็นอย่างมาก การช่วยลดความเครียดแก่ญาติกระทำได้โดยการอธิบายให้
เข้าใจถึงโรคของผู้ป่วย เปิดโอกาสให้ญาติได้พูดคุยกับแพทย์ผู้รักษา ยินดีตอบคำถาม
ต่างๆ ของญาติ และ ไม่ละเลยผู้ป่วยระยะสุดท้าย

ขณะที่อาการของผู้ป่วยมีความรุนแรงมากขึ้น ญาติจะค้นหาสิ่งยึดปักติของผู้
ผู้ป่วย คำหัตถ์เขียนบริการของพยาบาล ตามคำถามซ้ำ ๆ จากเจ้าหน้าที่หลาย ๆ คน
สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าญาติมีความยุ่งยากใจและรู้สึกล้มเหลวในการกระทำบาง
สิ่งบางอย่าง การได้ระบายความรู้สึกเหล่านี้ออกมาทำให้ญาติได้ระบายอารมณ์ของ
ความวิตกกังวล ความกลัว อาการซึมเศร้า ตลอดจนความเกลียดชังออกมา พยาบาล
ต้องเข้าใจและยอมรับพฤติกรรมเหล่านี้ของญาติผู้ป่วยว่า เป็นพฤติกรรมที่มาจากความ
พยายามที่จะลดความเครียดและเป็นกลวิธีบางอย่างหนึ่ง ดังนั้นพยาบาลจึงต้องเป็น
ผู้ที่มีความเห็นใจ มีเมตตากรุณา ไม่อ่อนไหวหรือหวั่นไหวง่าย ต่อพฤติกรรมของญาติ
จึงจะช่วยเหลือญาติของผู้ป่วยได้

นอกจากนี้ วิธีที่จะช่วยเหลือญาติคือต้องอธิบายเหตุผลของการกระทำต่างๆ
ต่อผู้ป่วย เช่น การเจาะเลือด การใช้เครื่องช่วยหายใจหรือสิ่งอื่น ๆ เท่าที่ผู้ป่วย
ได้รับการช่วยเหลืออยู่ การกระทำเหล่านี้เป็นสิ่งปกติธรรมดาสำหรับพยาบาล แต่เป็น
สิ่งแปลกและน่าหวาดกลัวสำหรับญาติผู้ป่วย การดูแลช่วยเหลือญาติถือว่าเป็นวิธีหนึ่ง
ในการรักษาผู้ป่วยด้วย ลอเรตตา ซู เบอรัมอสก์ และคอร์ซินี เรย์มอนด์

(Loretta Sue Bermosk and Corsini Raymond) บอกว่า สิ่งนี้

หาที่ของญาติทำให้ผู้ป่วยเกิดความเจ็บปวดและหมดหวังได้¹

จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมด ทำให้ผู้วิจัยต้องการจะศึกษาสาเหตุและสภาพ-
การต่างๆ ในโรงพยาบาลซึ่งทำให้ญาติของผู้ป่วยหนักเกิดความกลัว ความวิตกกังวล
ความไม่สบายกายไม่สบายใจ เพื่อจะได้นำข้อมูลเหล่านี้ไปเป็นแนวทางในการปรับปรุง
บริการของโรงพยาบาลให้ดีที่สุดและปรับปรุงเนื้อหาในการศึกษาเท่าที่จะกระทำได้
ทั้งนี้เพื่อช่วยลดความเครียดในญาติของผู้ป่วยและช่วยให้ญาติปรับตัวเข้ากับสถานการณ์
ในโรงพยาบาลได้เร็วที่สุด เพราะการช่วยเหลือญาติเป็นวิธีหนึ่งในการช่วยเหลือผู้ป่วย
ป่วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาลักษณะของญาติผู้ป่วยที่มีอาการหนักถึงระดับของ
ความเครียด และปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อระดับความเครียดในญาติของผู้ป่วยที่มีอาการ
หนัก เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษา มาเป็นพื้นฐานในการวางแผนการพยาบาล การให้
คำแนะนำช่วยเหลือญาติ และเป็นประโยชน์ต่อการสอนนักศึกษาพยาบาลอีกด้วย

ปัญหาของการวิจัย

1. ระดับการศึกษารองญาติผู้ป่วยที่ต่างกัน จะมีระดับความเครียดต่างกันหรือไม่

¹ Loretta Sue Bermosk and Corsini Raymond, Critical Incident
in Nursing, (Philadelphia : W.B. Saunders Co., 1973), p. 58.

2. อายุของญาติที่แตกต่างกัน ระดับความ เครียดจะแตกต่างกันหรือไม่
3. ความสัมพันธ์ของญาติที่มีต่อผู้ป่วย ในลักษณะที่แตกต่างกัน ระดับความ เครียดจะแตกต่างกันหรือไม่
4. ผู้ป่วยที่เป็นผู้อุปการะ จะทำให้ญาติมีระดับความ เครียดมากที่สุดจริงหรือไม่
5. สถานภาพการสมรสที่แตกต่างกัน จะทำให้ระดับความ เครียดแตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐานของการวิจัย

1. ญาติผู้ป่วยที่มีการศึกษาสูง จะมีระดับความ เครียดต่ำกว่าญาติที่มีการศึกษาต่ำ
2. ญาติผู้ป่วยที่อายุต่างกัน จะมีระดับความ เครียดต่างกัน
3. ความสัมพันธ์ของญาติที่มีต่อผู้ป่วย ในลักษณะที่แตกต่างกัน ระดับความ เครียดจะแตกต่างกัน
4. ผู้ป่วยหนักที่เป็นผู้อุปการะ จะทำให้ญาติมีระดับความ เครียดสูงกว่าระดับความ เครียดของญาติ ที่มีความสัมพันธ์กับผู้ป่วย ในลักษณะอื่น ๆ
5. ญาติที่เป็นโสด จะมีระดับความ เครียดสูงกว่าญาติที่สมรสแล้ว

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะความ เครียดในญาติของผู้ป่วยที่มีอาการหนัก ที่รับไว้รักษาในแผนกอายุรกรรม แผนกศัลยกรรม และแผนกกุมารเวชกรรม โรงพยาบาลสงขลาเท่านั้น อายุของญาติตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป

ความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัย

ความเครียด (Stress) หมายถึงภาวะที่ความไม่สมดุลเกิดขึ้นในร่างกาย
ต้องมีการปรับตัวและมีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ เว้น ไม่สบายใจ วิตกกังวล หรือมีความ
กลัว อันเนื่องมาจากสาเหตุทางเศรษฐกิจครอบครัว อากาศผู้ป่วย แผนการรักษาพยาบาล
บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมภายในโรงพยาบาล การติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ จากตัวเจ้า-
หน้าที่เอง ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ในโรงพยาบาล

ผู้ป่วยอาการหนัก (Critically Ill Patients) หมายถึงผู้ป่วยที่แพทย์ผู้-
ทำการรักษาให้ความเห็นว่า เป็นผู้ป่วยหนัก โดยอาศัยเกณฑ์ในการพิจารณาคั้งนี้คือ เป็น
ผู้ป่วยที่ของการดูแลจากพยาบาลตลอดเวลา ต้องการทักษะในการพยาบาลและต้องใช้เครื่อง
ช่วยชีวิต อาจเป็นผู้ป่วยที่ใกล้ตายหรือเป็นผู้ป่วยที่ไม่อาจทำนายได้แน่นอนว่า จะมีชีวิตอยู่รอด
หรือจะถึงแก่กรรม

หน่วยบริบาลผู้ป่วยหนัก (Intensive Care Unit) หมายถึงหน่วยช่วย
เหลือและให้การรักษาผู้ป่วยซึ่งอาการหนัก ใกล้ตายหรือผู้ป่วยซึ่งต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิด
ในหน่วยนี้จะมีเครื่องช่วยชีวิตครบถ้วน และมีพยาบาลผู้ชำนาญโดยเฉพาะ

ญาติ หมายถึง บิดามารดา สามีภรรยา บุตร ผู้อุปการะ ตลอดจนผู้อยู่ในอุปการะ
โดยตรงของผู้ป่วยเท่านั้น ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป

สาเหตุหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียด หมายถึงปัจจัยด้านเศรษฐกิจ
และครอบครัว อากาศผู้ป่วย แผนการรักษาพยาบาล บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม การติดต่อ
สื่อสาร ตัวเจ้าหน้าที่ ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ

ผู้มีการศึกษาสูง หมายถึงผู้มีการศึกษาคั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 5 ถึงระดับ
อุดมศึกษา

ผู้มีการศึกษาคำ หมายถึงผู้มีการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4

บุคคลที่เบ้ในโลศ หมายถึงผู้ยังมีใจทำการสมรส

ผู้ที่สมรสแล้ว หมายถึงผู้ที่มีคู่สมรสรวมทั้งผู้ที่ เป็นหม้ายและหย่าด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย